

Степанов А.В.

студент,

*Військово-юридичний інститут
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗЕМЕЛЬ В ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ ЗОНІ ВІДЧУЖЕННЯ

Як відомо з моменту аварії на Чорнобильській атомній електростанції минуло вже майже три десятки років. Проте, на сьогодні існують ризики, що знаходяться у зоні відчуження, які негативно впливають на людину та навколишнє природне середовище. Але такі ризики не існують в колишніх масштабах, що спричинило появу дискусій стосовно часткового послаблення суворого режиму охорони зони Чорнобильської катастрофи. Саме перебудова природи, її відновлення, зменшення шкоди від радіонуклідів дають підставу замислитись над тим, аби почати господарську діяльність на землях Чорнобильської катастрофи, з'явилися нові інвестори, а земля використовувалась на благо.

Як зазначав О. Кравець, Чорнобильська катастрофа стала причиною вилучення з господарського використання 119 тис. гектарів сільськогосподарських угідь, в тому числі 65 тис. гектарів ріллі. Це були землі Київської та Житомирської областей, тобто регіони з розвинутим аграрним сектором та високим характером родючості земель [1].

Питання щодо повернення таких земель у використання суб'єктами господарювання є дуже пріоритетним. Але законодавство це питання поки не врегулює належним чином. Закон України «Про правовий режим територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» прийнято у 1991 році. Закон вже давно потребує внесення ряду необхідних змін, які б адаптували його до сьогодення, тому що він носить досить загальний характер. Зміни, які вносились протягом останніх років не мали суттєвого та послідовного характеру. Як приклад, варто зазначити, що останні правки у вищезазначений закон були внесені на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання окремих питань правового режиму території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 14 липня 2016 року. Внесені зміни стосувалися лише регулювання питань наукових досліджень на території, що зазнала радіоактивного забруднення та загальної характеристики особливостей регулювання

деяких видів діяльності у межах зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення [1].

Актуальність проблеми полягає в тому, що не всі землі Чорнобильської катастрофи, сьогодні є повністю непридатними для ведення господарської діяльності. Тому можна було б забезпечити додаткові форми протирадіаційного захисту, що дозволило б залучити іноземні інвестиції та інвестиції внутрішніх інвесторів [3, с. 324]. Чинний Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» визначає категорії зон радіоактивного забруднення, зокрема це зона відчуження, зона безумовного (обов'язкового) відселення та зона гарантованого добровільного відселення. При цьому, закон лише вказує на діяльність, що заборонена для здійснення у таких зонах. Наприклад, у зоні відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення не можна здійснювати діяльність з метою отримання товарної продукції, не можна вивозити глину, пісок, торф, деревину тощо. Також забороненим є ведення лісгосподарської, сільськогосподарської та виробничої діяльності. У зоні гарантованого добровільного відселення не можна розширювати наявні підприємства, будувати нові (що не пов'язані із радіоекологічним та соціальним захистом населення) [2].

Таким чином законодавець просто заборонив проводити господарську діяльність. Втім, якщо раніше подібні заборони можна було пояснити тим, що землі Чорнобильської катастрофи є небезпечними для життя та здоров'я осіб, то сьогодні такі погляди було змінено, але у законодавстві не виправлено.

В.Ф. Дутчак, у своїй праці писав, «що наразі слід було б більш краще врегулювати питання здійснення господарської діяльності на території Чорнобильської катастрофи, та ввести в законодавчий обіг термін «господарсько-придатна територія», тому що для ведення господарської діяльності на землях Чорнобильської катастрофи є необхідним визначення придатності територій, що є однією з найголовніших умов господарювання» [3].

Придатність території у контексті господарської діяльності характеризується відповідним рівнем радіонуклідів, який не загрожує повноцінній життєдіяльності людини та її господарюванню на цій території, є безпечним для неї та не суперечить допустимим показникам, які встановлені чинним законодавством. Такі показники можна розрахувати тільки на території з чітко встановленими межами. Тому під «господарсько-придатною територією» потрібно розуміти частину земної поверхні з чітко визначеними межами, яка відповідає безпечним екологічним нормативам та допустимим показникам, визначеним законом України, та на якій можливе здійснення господарської діяльності [3].

Загалом, науковці та практикуючі юристи сходяться у своїх поглядах на подальші зміни у законодавстві, що мають стосуватись господарської діяльності на території Чорнобильської катастрофи. Такі зміни полягають у наступному:

- 1) повернення забруднених радіоактивних земель до використання в агропромисловому комплексі;
- 2) стимулювання сталого розвитку радіоактивних земель;
- 3) підвищення інвестиційної привабливості цих земель;
- 4) розвиток ядерної та відновлювальної енергетики на територіях Чорнобильської катастрофи;
- 5) ведення господарської діяльності на землях Чорнобильської катастрофи (зокрема, виробничої) та їх комплексна реабілітація [1].

Таким чином господарська діяльність на території радіаційного забруднення є новим етапом на шляху подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, відновлення даних територій та залучення вітчизняних чи іноземних інвесторів. Шляхом розв'язання даного питання має бути внесення змін до чинного законодавства, адже проблема врегулювання правового режиму земель, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи потребує ґрунтового та комплексного підходу для її вирішення, зокрема шляхом створення організованої структури землекористування з пріоритетом на соціальних та екологічних умовах розвитку, розробки інноваційного законодавства, яке б дозволило розвивати та використовувати землі відчуження, тому що повне припинення господарювання не дасть можливості повернути забруднені екосистеми до початкового стану, а навпаки, може з'явитись інша небезпека: поширення радіонуклідів за межі території відчуження, у випадку припинення будь-якої діяльності на її території.

Список використаних джерел:

1. Кравець О. Лани у зоні: що говорить законодавство про «чорнобильські» землі. Аграрне інформаційне агентство. 2018. URL: <http://agravery.com/uk/posts/author/show?slug=lani-u-zoni-so-govorit-zakonoda-vstvo-pro-cornobilski-zemli>.
2. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи : Закон України від 27.02.1991 року № 791а-ХІІ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791a-12>
3. Дутчак В.Ф. Умови здійснення господарської діяльності у зоні Чорнобильської катастрофи. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1. С. 194–199.
4. Проект Стратегії подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та відродження територій, що зазнали радіоактивного забруднення. Державне агентство України з управління зоною відчуження. 2018. URL: <http://dazv.gov.ua/konsultatsijiz-gromadskisty/publiczni-gromadski-obgovorennya/povidomlennya-pro-opriylu-dnennya28.html>.